

Mit ajánl az új Ptk.?

VISSZHANG - LVIII. évfolyam, 15. szám, 2014. április 11.

Gadó Gábor *Ajánlott olvasmány* című írásában az *Élet és Irodalom* 2014. március 28-i (13.) számában többek között mindenkinek azt ajánlja, hogy forgassa a 2013. évi V. törvényt (a továbbiakban: új Ptk.). Az írás, úgy gondolom, sok tekintetben irányadó, értékes, azonban bírósági jogalkalmazóként további kiegészítéseket tennék. A szerző által hivatkozott hírportális cím, miszerint *Az egész élete megváltozhat a polgári törvénykönyvtől*, elsődlegesen hatásvadász és másodlagosan igazság. Utóbbi azért, mert ha az egyszerű állampolgárnak nem is, a jogalkalmazóknak biztosan megváltozik az egész életük. Az OBH új Ptk.-val kapcsolatos attitűdje is mutatja az attól való félelmet, amely a jogalkalmazói bizonytalanságban manifesztálódhat (országos képzés, majd országosan koordinált törvényszékenként megszervezett képzések a bírák, titkárok és fogalmazók részére).

Egy rövid példával illusztrálható az új Ptk. szerinti új élet. Bár Gadó Gábor erre kifejezetten nem hívta fel a figyelmet, határozott álláspontom az, hogy például a jogi személyekkel kapcsolatos új felfogás – amely a szerződési szabadság elvének a jogi személyek létesítő okiratára történő reflektálásban és a diszpozitivitásban érhető tetten (vö. új Ptk. 3:4. §) – sokként éri mind a jogalkalmazókat, mind pedig a jogkövető állampolgárokat, ügyvéd kollégákat. Az új „szemléletmódra” azért is lehetett szükség, mert egyrészt – és erre már a szerző is utal – a szabályozási koncepció lényege az állam „háttérbe szorítása” volt (ezt egyebekben jelzi az is, hogy a korábban hatályos polgári törvénykönyvhöz képest ténylegesen is a fejezet végére került az állam, mint polgári jogi jogalanyra vonatkozó tétel), másrészt pedig ezzel összefüggésben az állam immáron „egyenrangú” fél lett a polgári jogi jogviszonyokban (ezt a feltevést erősíti többek között az új Ptk 3:406. §-ában foglalt, az állam polgári jogi jogviszonyokból fakadó helytállási kötelezettsége, amely egyébként költségvetési fedezet hiányában is terheli). A fenti ideológiát erősíti tehát a diszpozitivitás elve, amely hagyományosan a polgári jogi jogviszonyok talán legalapvetőbb szabályozási módja, és amelytől a kógencia különböztethető meg, amely viszont a közjog jellemzője. Az új Ptk. tehát ezzel is demonstrálni kívánja azt a tételt, hogy az állam a jogi személyek között egy a sok közül, azaz közvetlen, kógens szabályokkal nem kíván beavatkozni a jogi személyek „szerződési szabadságába”. A gyakorlatban ez az elv ugyanakkor, úgy gondolom – jelenleg még –, nehezen alkalmazható, mivel például egy civil szervezet alapszabályába gyakorlatilag bármi belekerülhet, amit kifejezetten nem tilt a törvény. A jogalkalmazónak azt kell tehát eldöntenie, hogy az új Ptk. vonatkozó elemei közül melyek tekinthetők imperatív szabálynak – amelyektől nem lehet eltérni –, ezek közül pedig melyikkel nincsen összhangban a létesítő okirat valamely rendelkezése, és a konkrét ügyben ettől függ a hiánypótlás, az elutasítás avagy a bejegyzés is. Az eddig is meglehetősen hektikus gyakorlatot az új Ptk. szerinti szabadság tovább cizellálja, a kérelmezők az egységes bírói gyakorlat kialakításáig nem fogják pontosan tudni, hogy melyek azok a rendelkezések, amelyeknek feltétlenül meg kell fellelniük, és melyek azok, amelyekről szabadon eltérhetnek. A diszpozitív szabályozás tehát a jogi személyek (azon belül pedig elsődlegesen a civil szervezetek) esetében jelen pillanatban inkább árt, mint használ. Úgy gondolom, hogy éppen az egyesülés szabadságának gátját képezi majd ez a fajta szabályozási szabadság, hiszen a továbbra is kötelező jogi képviselő hiányában eljáró civil szervezeti képviselők számára nem egyértelmű, hogy mi a létesítő okirat kötelező eleme és mi nem, így a nyilvántartásba vétellel kapcsolatos bürokratikus köröket vélhetően csak azok fogják végig bírni, akik nagyon elkötelezettek (avagy a biztos pályázati pénzforrás okán feltétlenül szükséges a jogi személyi forma). Ezáltal tehát a jogalkotó ahelyett, hogy az egyesülés szabadságát tartaná szem előtt, a „bizonytalan” szabályozással inkább elriasztja az ezzel élni kívánókat.

Gadó Gábor jól látja, hogy a jogalkalmazók felelőssége óriási, hiszen hatalmas széthúzások lehetnek akár

az általam hivatkozott civil szervezetek ügyében is országos szinten, törvényszékenként eltérő gyakorlattal. Ez pedig inkább az igazságszolgáltatással kapcsolatos bizalom hiányát fogja erősíteni, semmint a jogalkalmazói gondolkodás, érvelés mint érték közvetítését. Ettől függetlenül kívánom, hogy ne legyen igazam, és az egyes emberek helyzete, alkotmányos joga és szabadsága közvetetten ne sérüljön az új Ptk.-val.

Még egy adalék az igazságszolgáltatással szembeni bizalmatlansággal kapcsolatban: az Alkotmánybíróság 7/2014. (III. 7.) határozatában megsemmisítette a közszereplők bírálhatóságával kapcsolatos, új Ptk. szerinti szabály egyik elemét („méltányolható közérdek”), többek között arra hivatkozással, hogy a feltétel indokolatlanul szűkíti a szabad véleménynyilvánítások körét, ugyanis a szabályozás a közügyek vitatása mint társadalmi érdek mellett, azon túl további közérdek igazolásával engedné csak meg a közéleti szereplők szélesebb bírálatát. A határozatnak a szólásszabadságra és a közszereplők bírálhatóságára vonatkozó megállapításaival jómagam is azonosulni tudok, ugyanakkor a határozat számomra azt is üzeni, hogy a rendes bíróságok a taláros testület megítélése szerint képtelenek lesznek alkotmánykonform módon értelmezni az új Ptk. egyes rendelkezéseit. Az Alkotmánybíróság a prejudikációt anélkül végzi el, hogy ezt bármely konkrét ítélet alátámasztaná (erre a problémára Lenkovics Barnabás egyébként különvéleményében utal is). A fenti határozatot csak azért hoztam fel, mert úgy gondolom, hogy az Alkotmánybíróság a bíró kollégákkal szembeni bizalmatlanságot erősíti azzal a feltételezéssel, hogy a rendes bíróságok nem képesek megfelelni az Alaptörvény 28. cikkének, vagyis nem tudják az Alaptörvénnyel összhangban értelmezni a jogszabályok szövegét. A fentiek alapján számomra nem az a kérdés, hogy az állampolgárok képesek-e értelmezni az új magánjogi kódexet, hanem sokkal inkább az, hogy a jogásztársadalom megérett-e, alkalmas-e az új Ptk. szerinti felfogás interpretálására, egyúttal – utalva az Alkotmánybíróság határozatára is – tudjuk-e „alkotmányosan olvasni” az új Ptk.-t. Ez utóbbi kitétel szerintem az új Ptk. alkalmazásának egyik nagyon is fontos, elengedhetetlen eleme. Az Alkotmánybíróság előzetesen a bírósági jogalkalmazással szembeni bizalmatlanság mellett tette le a voksot, remélem, a jogász- és bírótársadalom meg fog küzdeni a nehézségekkel, és valóban „élő” kódexet láthatunk majd a közeljövőben.